

**Verdiepingsreis van de Stichting Sobibor naar de voormalige getto's en vernietigingskampen van Aktion Reinhard
25 september t/m 2 oktober 2021**

Een zeer gedenkwaardige week waarin we met een groep van 21 personen op reis zijn geweest naar het oosten van Polen. Onder de bezielende leiding van Alwin en Menno werden we geloodst naar zeer veel verschillende plekken, we bezochten voormalige getto's, joodse begraafplaatsen en kampen, maar ook musea over het joodse leven in Polen. En wat hebben we in die week veel stappen gemaakt. Letterlijk, want het zoeken naar sporen van het verleden ging veelal te voet. Echter ook figuurlijk, naar elkaar toe. In verbinding met elkaar, lerend van elkaar, ieder lid van de groep leverde zijn of haar waardevolle bijdrage aan het geheel.

Op zaterdag hebben we in Warschau Polen bezocht, het museum van de geschiedenis van het jodendom in Polen. Een museum met een zeer uitgebreid verhaal en een uitgebreide collectie. Daarna zijn we vertrokken naar Lublin, alwaar we op zondag een wandeling hebben gemaakt door het voormalig getto van Lublin en in de avond een rondleiding hebben gehad in het infocentrum over Joods Lublin, Teatr NN. Met heel veel inzet wordt daar geprobeerd met enkele puzzelstukjes een idee te krijgen over hoe het leven van de joden in Lublin is geweest voor de Tweede Wereldoorlog. En hoe een nog niet zo lang geleden teruggevonden collectie foto's hierbij erg helpend is. Op maandag brengen we een bezoek aan Trawniki, werkkamp en een opleidingsplek voor een groep Oekraïners die een belangrijke rol speelden als helpers van de SS bij de moord op de joden. Het is ook een dag waarop we op brute wijze worden geconfronteerd met de moeilijke relatie tussen de Polen en het herdenken van de moord op de Poolse joden. Ontheiliging van begraafplaatsen en het ombouwen van plekken waar vreselijke gebeurtenissen hebben plaatsgevonden. Dinsdag bezochten we Belzec, het memorial waarvan ik persoonlijk zeer onder de indruk was, de lange smalle weg, begrensd door hoge muren met aan het einde de plek waar voorheen de gaskamer was en waar nu een namenmonument is met trappen omhoog van waaruit je kunt uitkijken naar beneden over de plekken waar de massagraven zijn geweest en de plekken van waaruit mensen zijn vermoord in Belzec. Zeer indrukwekkend. Woensdag hebben we eerst het werkkamp 'Alter Flughafen in Majdanek bezocht en daarna Majdanek zelf. In dit kamp heb je weinig verbeeldingskracht nodig. Er zijn nog veel gruwelijke sporen uit het verleden te vinden. De plek waar begin november 1943 18.000 mensen zijn gefusilleerd is daarentegen leeg op de groene geulen na waar de mensen zijn gedood. Het is ook aan de rand van dat veld weer niet te bevatten hoe de mens zover heeft kunnen komen. Shockerend is dat dit kamp te midden van een woonwijk in Lublin te vinden is. Het lijkt mij vreselijk om dagelijks geconfronteerd te moeten worden met de last van het verleden. Op donderdag bezoeken we Treblinka en op vrijdag bezoeken we Sobibor. Het museum in Sobibor is zeer de moeite waard. Het geeft een helder overzicht van de gebeurtenissen in dit kamp. Het interactieve deel zal zeker ook voor de jeugdigen tot de verbeelding spreken. Het zijn echter met name de mooi uitgelichte vitrines met de gevonden voorwerpjes die mensen tot het laatste toe bij zich hebben gehouden omdat ze voor hen belangrijk en/of dierbaar waren, die ervoor zorgen dat je je beter kunt verplaatsen in de slachtoffers van de holocaust, gewoon mensen, net als iedereen, met hun dierbare spulletjes, op weg naar de dood. Als voorbeeld zou ik een mickey mouse-speldje willen noemen, lieflijk kleinood, terechtgekomen met de jonge bezitter in een ongelooflijk wrede wereld.....

Wij kregen in Sobibor gezelschap van de Nederlandse ambassadeur in Polen, mevrouw Daphne Bergsma. Fijn dat er belangstelling is vanuit de diplomatieke wereld. Het kunnen herdenken van het verleden op specifieke plekken is niet vanzelfsprekend, dat vergt voortdurende inspanning en steun van velen. Sobibor is het kamp dat volledig met de grond gelijk is gemaakt door de nazi's, het kamp waarvan de wereld nooit wat had mogen weten. Maar gelukkig zijn er getuigen geweest die het verhaal hebben kunnen vertellen, waarna het kamp stukje bij beetje aan de vergetelheid kon worden ontrukkt. De foto's van het Nieman-album zijn daarbij uiteraard zeer helpend geweest.

Wij hebben in Sobibor namen uitgesproken van joodse mannen, vrouwen en kinderen en hun leeftijd, namen van diegenen die voor ons als deelnemers aan de verdiepingsreis betekenis hebben.... En dat raakte velen van ons emotioneel zeer diep, al die mooie mensen, weggerukt, maar niet vergeten.

Voor mij als docent geschiedenis is deze reis een bron van inspiratie bij het doorvertellen van het verhaal aan de jongere generaties, datgene waar Jules Schelvis zoveel belang aan hechtte. En het verhaal zal worden doorverteld. Zeer helpend daarbij zijn de getuigenissen. Alwin en Menno hebben elke dag weer onderdelen van getuigenissen gegeven aan steeds andere leden van ons gezelschap die deze dan vervolgens hebben voorgelezen, misschien is voorgedragen een beter woord. Juist deze getuigenissen gaven richting aan het individuele verhaal, het verhaal van die ene mens...

Gabriëlle Westenbrink